

Bodimo kritični in ustvarjalni

V teku je javna razprava o kritični analizi delovanja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Gre za analizo, ki je v središču pozornosti jugoslovanske javnosti, saj je po večletnem intenzivnem delu končno zagledala beli dan. Tudi v naši komuni smo (o KS) in bomo še organizirali več razprav o vprašanih, ki jih obravnava analiza. Zato smo se odločili, da z njeno vsebino na kratko seznanimo občane tudi preko tega glasila — Javna tribuna. To lahko storimo le s kratkim povzetkom, kar je vsekakor boljše kot pa nič, saj vemo, da 190 strani-obsega-joča knjiga ne bo prišla v vsako družino, njena vsebina pa je tako aktualna, da mora animirati vsakogar, ki mu je pri srcu nadaljnji razvoj jugoslovanske socialistične skupnosti.

Namen razprave je, da širše preverimo podano oceno stanja, jo dopolnimo s svojimi spoznanji in izkušnjami ter na tej podlagi prispevamo k dograditvi in učinkovitosti političnega sistema. Predlogi, ki jih vsebuje analiza, namreč ne posegajo v temelje sistema, temveč so usmerjeni v njegovo dograditev in dosledno uresničevanje. To izhodišče, ki se prepleta skozi vso analizo, je izrednega pomena, zato moramo našo aktivnost in razmišljanje osredotočiti v to smer.

Javna razprava, ki bo zajela vsa delovna in življenjska okolja, naj bi bila zaključena s sejo republiške konference SZDL v mesecu marcu.

Pa se na kratko sprehodimo skozi obsežno analizo.

V prvem delu je podana ocena delovanja političnega sistema v celoti in njegovih posameznih delov, v drugem pa so predlogi nujnih sprememb.

V oceni stanja je poudarjeno, da obstaja velik razkorak med ustavno opredeljenim in v družbeni praksi uresničenim položajem delavca v združenem delu in v družbi v celoti, kar še posebej velja glede odločanja o celotni presežni vrednosti. Krepili so se etastični odnosi, predvsem v republikah in AP. Pri odločanju presežne vrednosti in dohodka so imele odločilno besedo politične, izvršilne, poslovodne in upravne strukture od občine do federacije. Odtujevanje dohodka delavcem je negativno vplivalo na njihovo motiviranost za dobro gospodarjenje in na samoupravno organiziranost združenega dela, ki je v bistvu dezintegrirano.

Kritično je ocenjeno delovanje subjektivnih sil. Ni bilo dovolj usmerjeno v zagotavljanje nujnih družbenih pogojev, da bi v praksi zaživel ustavni položaj delavca. Premalo se ukvarjajo z bistvenimi vprašanji življenja in dela delovnih ljudi in občanov, njihova stališča pa so preveč posplošena in deklarativna ter premalo oprta na interese članstva.

Številne slabosti v delovanju političnega sistema so izraz tudi pomanjkljivosti pravnega sistema, za katerega je značilen pretirani normativizem, oz. težnja po ekstenzivnem in prepodobnem urejanju družbenih razmerij kot tudi medsebojna neusklajenost in konzistentnost pravnih norm. Stanju, v katerem se nahajamo, je po oceni analize botrovalo tudi neustrezno uresničevanje odgovornosti, saj posamične odgovornosti pogosto ni oziroma se spreminja v neopredeljeno kolektivno odgovornost. Tudi glede znanosti in družbenega sistema informiranja analiza ugotavlja, da se nista v zadostni meri uveljavila.

V oceni delovanja posameznih delov političnega sistema analiza najprej obravnava samoupravno odločanje delavcev. Že uvodoma lahko preberemo, da je »nedograjnost celovitega sistema proizvajalno-funkcionalne in družbene organiziranosti združenega dela eden ključnih vzrokov, ki otežujejo, da bi delavci postali subjekt odločanja o sredstvih za razširjeno reprodukcijo in hkrati preprečuje, da bi prek delegatskega sistema postali dejanski nosilci politične oblasti«. Preobrazba odnosov v združenem delu je bila močno usmerjena k formalnemu spreminjanju obstoječih organizacijskih oblik, zanemarjena pa so bila vsebinska vprašanja, kot razvoj, dohodkovni odnosi, združevanje dela in sredstev, upravljanje skupno ustvarjenega dohodka, dolgoročni skupni interesi in cilji, usklajevanje ra-

zvoja in poslovne politike... Organiziranje TOZD in DO je marsikje razumljeno kot enkratna reorganizacija, ne pa kot osnova samoupravnega organiziranja združenega dela in dinamičen proces. Mnoge TOZD, ki izkoriščajo svoj monopolni položaj in druge ugodnosti pri pridobivanju dohodka, se zapirajo in ne povezujejo v DO in SOZD na dohodkovnih temeljih. Zaradi številnih slabosti v delovanju TOZD in DO so v zadnjem obdobju prisotne težnje po ukinjanju TOZD, kar analiza graja, saj se s tem ruši ustavna zasnova sistema samoupravnega združenega dela.

Glede odločanja delavcev v združenem delu analiza opozarja, da v praksi ni v zadostni meri prisotno spoznanje, da je odločanje z osebnim izjavljanjem in odločanje preko delegatov in delegacij enotni proces uresničevanja pravic delavcev v združenem delu. Graja prakso preširokega koriščenja instituta osebne izjavljanja (zbori delavcev so pogosto formalnost) in podcenjevanje odločanja preko delegatov v delavskem svetu. Ugotavlja pomanjkljivosti in nedorečenosti v samoupravni regulativni glede opredelitve funkcije upravljanja, vodenja, strokovnega predlaganja in odločanja, kar vse vpliva na sam sistem odločanja in tudi uresničevanja odgovornosti. Sicer pa tudi kadrovska politika v združenem delu ne ustreza družbenim potrebam, saj izbira nosilcev poslovnih in drugih vodilnih funkcij ne poteka na podlagi ocenjevanja uspešnosti in sposobnosti.

Analiza razčlenjuje tudi slabosti v dejavnostih gospodarske infrastrukture, za katere je značilna prevladujoča vloga družbenopolitičnih skupnosti pri določanju pogojev gospodarjenja in razvoja. Razčlenjuje tudi težave, ki spremljajo zadovoljevanje skupnih potreb v družbenih dejavnostih, na podlagi svobodne menjave dela in delovanja SIS na teh področjih. Tudi tu je vloga države močno prisotna. V bistvu se še vedno ohranja proračunski sistem, le v drugi obliki — preko financiranja SIS, pri čemer pa vloga uporabnikov in izvajalcev ni odločilna, pač pa izvršilnih organov in strokovnih služb. Sicer pa smo o tej problematiki v naši republiki obširno razpravljali in v teku so že priprave za spremembo zakonodaje.

Ugotovitve glede uresničevanja ustavne zamisli krajevne skupnosti so takšne, kot smo jih pred kratkim oblikovali v Ljubljani, ko smo temeljito razpravljali o tej temi. Ključni problem njihovega delovanja je nezadostna materialna osnova za njihovo delo, premajhno sodelovanje z združenim delom in skromno vključevanje delovnih ljudi in občanov v procese odločanja.

Glede delegatskega sistema analiza ugotavlja, da v praksi niso uresničene vse družbene predpostavke, ki bi zagotovile njegovo učinkovitost. Temeljna sestavina delegatskega sistema, to je temeljna delegacija, je najslabše razvita. Delegacije so prepuščene same sebi, njihovu delu in zagotavljanju pogojev pa poslovodni organi, samoupravni organi, strokovne službe, pa tudi subjektivne sile posvečajo premalo pozornosti. Vzporedno z ustavno opredeljenim sistemom delegatskega odločanja pa je v praksi vse bolj prisoten paralelni sistem administrativnega etastičnega odločanja, zaradi katerega je delegatsko odločanje često le formalno. Analiza še posebej poudarja nezadovoljivo uresničevanje vloge zborov združenega dela ter slabosti v delovanju izvršilnih in upravnih organov.

Glede delegatskega volilnega sistema naj opozorimo na ugotovljeno slabost, da se je po vseh dosedanjih delegatskih volitvah izgubila vez med delegacijami in delegati ter delegatsko bazo, vloga delovnih ljudi in občanov pri volitvah pa je bila omejena na formalno potrjevanje dejansko že vnaprej izbranih kandidatov, še zlasti za vodilne funkcije.

Kadrovska politika pri opravljanju družbenih funkcij so spremljale številne slabosti: privatizacija družbenih funkcij, monopol posameznikov in ožjih skupin, pa tudi politično izvršilnih organov in DPO, leaderstvo, sektaštvo itd. Nezadovoljivo se uresničuje načelo vračanja funkcionarjev po izteku mandata v delovna okolja. Močno je prisotno politični profesionalizem in kroženje, še zlasti na pomembnejših

funkcijah. Enoletni mandat je bil nekritično uvajan, saj se ni dovolj upoštevala vloga in pomen posameznega organa ter raven njegovega družbenega organiziranja.

Analiza posebej razgrinja tudi nekatere slabosti v uresničevanju ustavne zasnove komune in to še zlasti na področju stanovanjskega, komunalnega in drobnega gospodarstva, kot medsebojnega sodelovanja med občinami.

Glede odnosov v federaciji poudarja, da je največ slabosti pri uresničevanju skupnih interesov na področju usklajevanja skupnega gospodarskega in družbenega razvoja ter zagotavljanja enotnosti jugoslovanskega trga. Glede zveznega zbora posebej poudarja premajhno povezanost delegatov z delegatsko bazo, glede zbora republik in pokrajin pa dolgotrajno usklajevanje skupnih interesov, ker so često premalo upoštevani skupni in dolgoročni interesi za razvoj celotne države, preveč pa interesi posameznih republik in AP.

Razumljivo, analiza ni mogla mimo ustavnosti in zakonitosti, glede katerih ugotavlja nedosledno uporabo prava na številnih področjih, kršitve pravnih predpisov tudi s strani tistih, ki bi morali skrbeti za dosledno uresničevanje predpisov. Poseben problem predstavlja tudi neizpolnjevanje samoupravno sprejetih obveznosti. Družba je soočena s pojavi družbene nediscipline, korupcije in ogrožanja družbenega premoženja. Po oceni analize subjektivne sile niso storile dovolj pri razvijanju družbene zavesti o nujnosti spoštovanja ustavnosti in zakonitosti.

V drugem delu analiza daje številne predloge nujnih sprememb za učinkovitejše delovanje in dogajevanje političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Predlogi se nanašajo na učinkovito uresničevanje družbene reprodukcije, uresničevanje in nadaljnje razvijanje samoupravnega organiziranja, kakovostno in učinkovito samoupravno odločanje, zagotavljanje družbenega vpliva pri opravljanju dejavnosti posebnega družbenega pomena, izpopolnjevanje delovanja in nadaljnje razvijanje delegatskega skupščinskega sistema, usklajevanje volilnega sistema z bistvom delegatskega sistema, nadaljnjo demokratizacijo kadrovske politike in krepitev odgovornosti pri opravljanju družbenih funkcij ter dosledno uresničevanje ustavne zasnove družbenopolitične skupnosti ter dosledno in učinkovito uresničevanje ustavnosti in zakonitosti. Mnogi predlogi se nanašajo tudi na izboljšanje ustavne vloge subjektivnih sil v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja.

Pričakujemo, da se boste v čimvečjem številu vključili v javno razpravo ter kritično in ustvarjalno prispevali, da bodo nove rešitve izhajale iz življenja in dejansko zagotovile odločujočo položaj delavca v združenem delu. Bodite pobudniki za organiziranje razprav v svojih okoljih.

Konkretnije bomo o teh predlogih poročali v prihodnji številki glasila.

Trgovski delavci v pokoju

Maximarket vabi k sodelovanju

V Emonini Trgovski hiši Maximarket vas vabijo, da se kljub upokojitvi ponovno vključite v delo na enem od številnih oddelkov. Maximarketovi razlogi za takšno vabilo so prav enostavni: mnogi med vami še vedno čutite potrebo po stikih z ljudmi in delovnim okoljem ali kakor bi rekli mnogi med vami: »TRGOVSKA ŽILICA MI NE DA MIRU«.

Prav je, da vam ta žilica še vedno utripa. Oglasite se v kadrovski službi Maximarketa, kjer boste izvedeli vse potrebno o vključitvi v delo.